

Harri Laakso: Yksityinen kokoelma

Sanna Kanniston valokuvasarjassa *Yksityinen kokoelma* tutkimuksellisuus etsii paikkaansa. Mutta voiko tutkimuksellisuus olla yksityistä ja elää irrallaan yhteisöstä? Ja millainen on yksityinen kokoelma?

Yksityinen (lat. *privatus*) on omaa ja henkilökohtaista; sellaista, mikä on asetettu erilleen, mikä on tullut erotetuksi, mikä kuuluu itselle. Julkinen tai yhteisöllinen ovat yksityisen vastapuolet, se mistä yksityinen on tullut erotetuksi. Omaksi tekeminen on myös merkitsevä ja erottava – valokuvallinen – ele, joka joskus on hyvin pieni. On merkittävää, kuinka lähes huomaamattomat värilliset liput Kanniston kuvassa *Merkitty maisema* muuttavat villin kasvuston jo havaituksi, ehkä jonkun toisen omaksi.

Kokoelma on taas jotain päinvastaista; monen yksittäisen asian uusi kokoontuminen ja yhteen tuleminen. Kerääntyminen, johon ei vielä ole liitetty vertaavuuden velvoitetta, ainoastaan sen mahdollisuus. Tiede kerää tarkastellakseen lähemmin, verratakseen, palauttaakseen kerätyt asiat esimerkkeinä ja kuvituksena yleisen tiedon palvelukseen. Tiede tekee asioista merkitseviä, yksityinen kokoelma puolestaan on lumoutumista omistamisen kyvystä.

Kanniston kuvissa kerääminen saa monia muotoja. Kerääminen on paitsi kasvien, eläinten tai karikkeen erottamista ympäristöstä, myös erilaisten mittojen ja moniaistisen tiedon varastointia. Mehiläisten lentoreitit ja liikkeet, maaperän äänet, kukkien meden tuoksu – myös näkymätön, liikkuva, tuoksuva ja rapiseva luonto tulee Kanniston kuvissa ilmaistuksi. Samalla tulee selvemmäksi myös se, kuinka kuvan alue ulottuu näkyvän aluetta edemmäksi.

Kerääminen on myös hallintaa ja kesytystä. Kuvassa *Kenttätutkimuksia, transekti* tutkimuksiin valittu näyteala on pingotettu köysien varaan metsäaukean keskelle. Kuvassa sinänsä passiivisen kohde tulee ladatuksi yllättävällä voimalla: aivan kuin köydet pitelisivät todellista ja kahlittavaa uhkaa.

Kokoelma – yhteen kokoontuminen näytelmä – tarvitsee myös näyttämön, jolla toteutua. Kanniston kuvissa jo sademetsä itse on suuri näyttämö. Tämä näkyy erityisesti kirjan metsämaisemakuvissa. Kasvit muodostavat sademetsän suojaavan – jopa pimentävän – verhon, jonka läpäisevä valo tarjoaa luonnon erillisille yksityiskohdille kehysten ja esilletulon mahdollisuuden. Valon pilkistys latvuston välistä lienee myös sademetsäkuvien eroottisuuden lähde, ohi metsän lajirunsaan kosteuden ja hedelmällisyyden. *Tummat metsäkuvat* ja *Sumuiset metsäkuvat* näyttävät saman näyttämöllisen rajauksen kaksi puolta: hallitseva, jopa mytologinen ja ulottuva katse kohtaa niissä alhaalta pimeydestä ylös suunnatun kurkistuksen; piilosta, joka tullaan löytämään.

Kuvat leikkivät lakkaamatta tiedon ja valon yhdensuuntaisuudella, tavalla, jolla valo raivaa aluetta tiedolle. Etäältä ja ylhäältä metsä on utuinen eikä vielä löydetty. Kuvassa metsän latvuston yksityiskohtia rekisteröivä alue päättyy epäselvään, tutkimattomaan harmauteen. Yksityisen kokoelman muissa kuvissa metsä ja sen oliot paljastuvat yleensä kuitenkin tarkkoina. Tieteellisen mittaamisen yksiulotteisuus kohtaa niissä salamavalon suoruuden tai studiovalon hallinnan. Kaikista voimallisimmin tiedon ja valon yhteys paljastuu kuvassa *Yksityinen kokoelma*. Kuvassa otsalampun valokeila yhdistää tutkijan katseen ja huomion hänen käteensä, joka poimii yöperhosia valaistun vaalean kankaan pinnalta. Valaistu kangas on itse eräänlainen valkokangas – erikoinen ja käännteinen kangas, joka ei esitä valmiita ja projisoituja kuvia, vaan kerää niitä, ja jonka pinnalle, kuin filmin emulsioon, yön perhoset kiinnittävät itsensä, oman kuvansa.

Tämä valkoinen kangas, jonka edessä tutkija-keräilijä esittää oman näytelmänsä, muistuttaa myös tallentavan alueen rajoista. Valo ei pakene kankaasta kovin etäälle, tutkimaton pimeys on vain muutaman metrin päässä. Kuvassa on vihjeitä kolmesta erilaisesta näkymästä, joista jokainen on omalla tavallaan puutteellinen:

tutkijan otsalamppukatseen kapea ja sivulle käännetty näkökulma, valkoisen kankaan vailla perspektiiviä oleva tarttumapinta ja valokuvan itsensä taaksevetäytynyt ja anonyymi näkökulma.

Sumuiset metsämaisemat – arvaamattomat, tutkimattomat – kohtaavat kaltaisensa sarjan viimeisessä kuvassa *Papilionaceae*. Kuva poikkeaa muista asetelmakuvista, joiden näyttämöllisyys on ennen kaikkea frontaalista. Kuvassa on toki sama tunnistettava näyttämö kuin muissakin kuvissa: mustien samettiverhojen reunustama vaalea tausta. Kuvassa Papilionaceae kasvi on kuitenkin sekä vaalean taustan edessä, että sen takana. Aivan kuin metsämaisemakuvassa, myöskään tämän kuvan tarjoama tieto ei ole vain tarkkaa ja täsmällistä, vaan liukuu syvyyssuunnassa epätarkkaan usvaan. Kuvassa valkoinen tausta ei olekaan vain tausta, neutraali tyhjyys, vaan kuin lupauksen tarjoava kalvo, jonka katse voi läpäistä, ja jonka kautta se voi paeta. Kyse on valkokankaasta, aivan kuin kuvassa *Yksityinen kokoelma*, mutta sellaisesta, joka on läpikuultavampi ja läpäisevämpi katseelle. Kuvassa on kyse myös pimeyden suojiin piiloutuneesta katseesta – aivan kuin tummissa maisemakuvissa – katseesta, joka syöksyy eteenpäin ja kohti valoa, kuvasta, joka ei ole rekisteröivän pinnan, vaan syvyyden analyysi. Sademetsän eliöstö on kenties loputtoman monimuotoista ja runsasta; paratiisilliset käärmeet, värikkäät kukat tai vaikkapa eläimet, joiden kohtalona on kepin karuus – niiden kuvallinen uutuus ja viettely on erehtymätöntä. Mutta Kanniston valokuva, jossa papilionaceae-puun keltakukkaiset oksat johdattavat optisen tarkkuusalueen taakse, muistuttaa siitä, että ihmetyksen ja tiedon rajat ovat lopulta ennen kaikkea häilyviä.

Kritiikki luonnontieteen menetelmiä, niiden kapea-alaisuutta ja absurdiutta kohtaan yhdistyy Kanniston kuvissa harkitsevaan viileyteen ja sen hyväksymiseen, että valokuvaus on myös itse osallinen optisen hallinnan historiassa. Voimakkaana ilmituleva tietoisuus valokuvallisuuteen sisältyvistä valaisun ja rajauksen menetelmistä varmistaakin sen, että kuvasarjan strateginen bricolage säilyy nostalgisena – jopa romanttisena – unelmana kokonaisuudesta. Kyse ei lopulta ole tieteen mallien vastaisuudesta, ei edes kritiikistä missään negatiivisessa mielessä: taiteilijan uteliaisuus ei ole tieteen oletetun loogisuuden kanssa vastakkaista, vaan on peräisin halusta rakentaa sen menetelmien katveeseen toinen ja eri tavalla ilmaiseva näyttämö.

Joskus Kanniston kuvat paljastavatkin kuinka myös tieteen myyttinen eksaktius on joustavaa, kuinka sen instrumentit ja koneisto ovat valmiita muuttamaan muotoaan. Kuvassa *Mehiläistutkimuksia* legorobotit ohjaavat tieteellistä koetta, jossa videokamera rekisteröi hyönteisten liikkeitä, niiden tavan reagoida keinokukan tuoksuihin ja väreihin. Lapsen lelusta on tullut vakavan tieteen instrumentti ja hoikkien jalkojensa varassa tarkkailevasta videokamerasta tieteen poissaoleva ja rekisteröivä silmä, jolle on luovutettu inhimillisen havaitsijan tehtävä. Taustalla – verhon takana, kuin katsomossa – luonto.

Yksityinen kokoelma on myös surumielinen työ. Ei siksi, että se pyrkisi nostalgisesti takaisin, kohti jotain ideaalia tilaa. Vaan siksi, että kuvissa visuaalisen ilon seuralaisena on etäinen riittämättömyyden ja voimattomuuden tunne. Se ilmaisee itsensä mittauskuvissa valintojen näennäisessä mielivaltaisuudessa sekä asetelmakuvissa kasvien ja eläinten värikkyyden ja taustan hillityn tyhjyyden välisessä ristiriidassa. Metsän monimuotoisuus on aivan liian runsasta. Se ilkkuu lähestyjäänsä ja eksyttää tämän kaiken sen voimalla, mitä ei voi tietää, mitä ei voi mitata, mitä ei voi edes nähdä. Voimattomuus näkyy myös kuvassa *Hello Kitty sateenvarjo*; kuvassa jossa siihen yhdistyy lumoutunut ja yksityinen ihmetys.

Näin etäisyys on tullut valokuvaajalle näkyväksi ja kiinnittänyt itsensä asioiden pinnalle. Etäisyys on tehnyt välittömän lähelläkin olevista asioista saavuttamattomia, sellaisia, ettei niihin ei enää käsittein ulotu. Samalla – salakavalasti – etäisyys on tehnyt asioista enemmän myös niiden itsensä kaltaisia, ehkä enemmän kuvia. Etäisyys on tullut lähelle, ja läheisyys on niitä asioita varten, jotka kerätään sydämeen.